UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Poggii Florentini Oratoris || Clarissimi, Ac Sedis Apo.|| Secretarii Opervm ||

Poggio Bracciolini, Gian Francesco

Argentinae, 1513

VD16 ZV 12623

Balneorum prope Thuregum descriptio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14341

Visual Library

ruſticana aut fodiendi/aut arandi/at plantandi/ ꝓprio ſudore opera ſubeūda no
bis cenſeo. Non n em̄ ſum Serranus: aut Cincinatus: qui ab aratro ad ſenatū arceſ- Serranus
ſebantur. Non ſum Scipio ille ſuperior Aphricanus: quē Linterni exulantem Cincinatus
agrū ſuis manibꝫ coluiſſe Seneca ſcribit. Manus em̄ meę aptiores ſunt calamo ꝙ̄ Seneca.
operę ruſticanę. Sed cōmendo vitā quietā qua rure viuit: curā laudo rerū ruſtica
rum/cōſerendi plantādiq; ſollertiam: laborē leuem/qui corpus paulū exerceat ac
corroboret. probo victus modeſtiā: integritatē vitę: remiſſionē animi/ quæ eſt ve-
ra ratio philoſophādi. Non em̄ illic degentē rerum urbanarū ſtrepitus & ſollicitu-
do anxia premit: non curioſitas ſupuacua noſcendi mentē ſollicitat: non quicquid
ubiq; terrarꝫ agit̄ indagamus. Non curis ſupfluis abrumpit̄ ſomnus: non peſtilēs
inuidia/non liuor edax fraudem ꝓximo machinat̄: non ſcelerū officinę/ quæ er-
rant urbibus/ad mala facinora impellūt: non ſexcenta alia/ quæ ciuilis & occupa-
ta vita nequit effugere. Sed dulcis ac ſecura quies/ vita frugi/& ociū officio plenū
oībus honoribus ac dignitatibꝫ ꝑferendū. Hanc vitam fidentius apud te extollo:
quē ſcio ſepius rus tanq; in portū ex ciuili inundatōe cōfugere: delectariq; admo-
dum cultura villę: ac ſtudio tum plantandarū/tum cōſerendarū arborū detineri:
digno ſane docto liberoq; hoīe exercitio. Hortarer te ad eā viuendi normā/ſi aut
res tua/aut tpa paterent̄: attn̄ ſi frequent̄ hos qbus neceſſario implicaris ciuiles tu
multus linieris iocūditate atq; amęnitate ruris: & te in libertatē animi / quā etiā le-
gendo ocioſus acqres/ qnq; vēdicaris: cognoſces viuere aliqn̄ te tibi: & tpus id tuū
eſſe: qđ aut in remiſſionē curarū ruris colendo impenderis: aut cōtuleris ad ſtudia
lrarū/q̄ eſt maxīa oīm & honeſta voluptas ac ꝑ ceteris appetēda. Vale. Florētiæ.

POGGII FLORENTINI DE BALNEIS prope Thuregum ſitis deſcriptio.

Poggius plurimam ſalutem dicit Nycholao ſuo.

Si vales bene eſt: ego qdem valeo. Per quendā contribulū meū ſcripſi ex Cō-
ſtantia ad te ad. x. Kal. Martij ut opinor: quā ſi recepiſti/profecto ad riſum te debu
it promouere. Erat em̄ longiuſcula/iocis referta ac ſalibus. Dicebā multa de litte-
ris hebraicis/quibus operā dabam. Plura iocabar in doctorē ipm̄: ut captus eorū
mos eſt qui ex iudeis chr̄iani efficiunt̄: virum leuem/inſulſum atq; inconſtantē: lit-
teras vero ac doctrinā ut rudem/incultā/atq; agreſtem/facetijs quibuſdā leuiter
perſtringebā. Verūetiam ſuſpicor eam ep̄lam/& item alteram quā Leonardo are
tino dabam/vobis redditas non eſſe. Nā mediuſfidius/ q̄ tua eſt diligentia in offi-
cio lrarum reſcripſiſſes poſt modū aliquid: vel ſaltē mecū gratulatus eſſes hanc no
uā noui Doctoris diſciplinā: quā ad perdiſcendā me ſæpius es hortatus. Quā & ſi Hebraica-
nullius uſus eſſe conſpiciā ad ſapię facultatē: cōfert tamē aliqd ad ſtudia noſtra hu rum lraruꝫ
manitatis vel ex hoc maxīe: ut morē Hieronymi in transferēdo cognoui. Has vͦo fructus.
lras ex his balneis ad te ſcripſi: ad quę cū me cōtuliſſem/ iūcturas manus curandi
grā: rem dignā putaui ut eorꝫ ſitum atq; amęnitatē/ ſimul & mores harū gentiū ti
bi deſcriberē/& cōſuetudinē balneandi. Multa dicunt̄ ab antiqs de balneis Puteo Puteolana
lanis: ad quæ uniuerſus ppl's pene Romanus voluptatis cauſa cōfluebat. Sed ne balnea
quaq; arbitror illa ad horū iocūditatē accedere potuiſſe: & haud cū his noſtris fuiſ
ſe cōpanda. Nam voluptatē puteolanā magis afferebat amœnitas locorꝫ & vil
larum magnificētia/ꝙ̄ feſtiuitas hoīm aut balneorꝫ uſus. Hæc vͦo loca nullā / vel
admodū paruā ꝑſtant aīo relaxationē: reliq̄ alia oīa imenſam tribuūt amœnita-
tem: ut ꝑſepe exiſtimē/& Venerē ex Cypro/& quicqd ubiq; eſt delitiarꝫ ad hæc
balnea cōmigraſſe: ita illius inſtituta ſeruant̄: ita ad unguē eius mores & laſciuiā
repſentant: ut quanq; nō legerint Heliogabali concionē: tn̄ ipa natura ſatis docti/
ſatis inſtituti eſſe videant̄. Sed qm̄ balnea hæc tibi ſum deſcripturus/nolui præter
mittere viam qua huc itur ex Cōſtantia: ut cōiectare poſſis qua parte Gallię ſint

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

cõſtituta. Prima die nauicula veniẽs ꝑ rhenũ ad oppidũ Schaffhuſen/mille paſſu

Deſcriptio itineris ad balnea thuregia.

um q̃ttuor & viginti: cũ deĩn ꝓpter ingentẽ fluminis deſcẽſum/per arruptos mõtes
& cõfragoſa ſaxa iter eſſet pedibus cõficiendũ milia paſſuũ decem: ad caſtellũ ap
plicuimus qđ eſt ſup̃ Rhenũ nomĩe Keiſerſtul: hoc eſt eoꝝ lingua/Cæſeris ſedes.
Hunc locũ opinor ex eius noĩe ꝓpter ipſius oportunitatẽ: eſt eĩn colle excelſo im
minens flumẽ: qđ paruo põte Galliã cõiungit Germaniç: quondã Romanoꝝ
caſtra fuiſſe. Hoc in itinere Rheni vidimus caſuȝ ex alto mõte/ſcopulis interruptis
magno fragore ac ſonitu: ut ipm met caſum ſuũ queri & lamẽtari poſſis. Tum mi
hi venit in mentẽ eorũ quç feruntˀ de Nili deſcenſu tam p̃cipiti. Nec mirũ accolas
circũuicinos propter illius ſtrepitũ ac fragorem fieri ſurdos. cum hmõi fluminis/
qui torrens eo loco exiſtimari põt/ad inſtar Nili tribus ẜge ſtadijs rumor exaudi
atur. Oppidũ eſt deinde Baden ſatis opulentũ: qđ eſt balneũ/lingua alemãnorũ
ſitum in cõualle montibus circũuenientibus: prope flumen ingens rapidiſſimi cur

Balneorũ deſcꝑtio.

ſus: quod in Rhenũ fluit/longe ab oppido milibus paſſuũ ſex. Prope oppidũ ſta
dijs q̃ttuor eſt villa ſupra flumẽ pulcherrima/in uſuȝ balneoꝝ fabricata. Area eſt
pampla media parte villç: & circum hoſpitia magnifica multaꝝ receptacula gen
tium. Singulç domus ſua habẽt balnea interius: in q̃bus abluuntˀ hi ſoli qui ad ea
diuertere balnea: tum publica/tum priuata ſunt/numero circiter. xxx. Publica tñ
duo exiſtunt palam ab utraq; parte/lauacra plçbis/& ignobilis vulgi: ad quç mu
lieres/viri/pueri/innuptçq; puellç/& oĩm circumfluentiũ fçx deſcendit. In his val
lus quidã interraneus/utpote inter pacificos cõſtructus/viros a fœminis ſeiungit.
Ridiculũ eſt videre vetulas decrepitas ſimul & adoleſcentiores nudas/in oculis
hoĩm aq̃s ingredi/verenda & nates hoĩbus oſtentantes. Riſi ſçpius hoc tam præ
clarum ſpectaculi genus: mentẽ reuocãs ad florales ludos: & mecũ met iſtoꝝ ſim
plicitatẽ admiratus ſum; qui neq; ad hæc ocl'os aduertũt: neq; quicq; ſuſpicantˀ aut
loquuntˀ mali. At vero balnea in domibus priuatoꝝ ꝑpolita ſunt/& ipa viris fœ
minisq; cõia. tabulata q̃daȝ hçc ſecernũt. Et in his feneſtrellç ꝑplures dimiſſç: q̃bus
& una potare/ſimul & colloqui/& utriq; videre & attractare queant: ut eoꝝ fre
quens eſt cõſuetudo. Hæc deſup̃ fiunt deambulatoria: in quibus conſpiciendi &
cõfabulandi cauſa hoĩes cõſiſtunt. Nam cuiuis licet viſendi/colloquẽdi/iocandi/
ac laxandi animi gr̃a aliorum balnea adire & aſtare: adeo ut & cũ exeũt/& ingre
diuntˀ aq̃s fœminç maiori ꝑte corpis nudç cõſpiciantˀ. Nullç aditus cuſtodiç obſer
uantˀ: nulla oſtia ꝓhibent: nulla ſuſpitio inhoneſti. Pluribꝰ in locis idem qui viris &
mulieribꝰ quoq; ad balnea eſt ingreſſus: ut ſçpiſſime accidat: & virum fœminç nu
dç/& fœminã viro nudo obuiam ire. Maſculi cãpeſtribus tñ utuntˀ: fœminç vero
lintheis induuntˀ veſtibꝰ/cruratenus ab alto/vel latere ſciſſis: ita ut neq; collũ/neq;

Balneantiũ mores.

pectus/neq; brachia aut lacertos tegant. In ipis aquis ſçpe de ſymbolis eduntˀ/co
poſita menſa deſup̃ aquã natante: q̃bus viros aſſiſtere cõſueuerunt. Nos q̃dem ea
in domo qua lauabamur/ſemel vocati ſumus ad eã conſuetudinẽ. Ego vero ſym
bolum cõtuli: intereſſe nolui: licet etiã atq; etiam rogatus; nõ ꝑmotus pudore qui
pro ignauia habetˀ ac ruſticitate/ſed inſcitia ſermonis. Fatuũ mihi quoddã videba
tur: hoĩem Italum horũ inſciũ loquelç/una cum fœminis adeſſe in aquis mutũ &
elinguẽ: ubi uniuerſus dies ſorbillando ac potiſando terendus erat. Duo tñ ex ſoci
is balneũ ingreſſi ſunt/magna cum animi iocũditate: una aderant: tãgebant potũ:
una ſumebant & cibũ. Colloquebantˀ licet per interp̃tem: pſæpe flabello ventulũ
faciebant. Reſtat nihil aliud niſi pictura illa Iouis: quo pacto Danaem per implu
uium aureũ impregnauit. & reliq̃. Illi tñ linthea ſtola/ut moris eſt viris cũ in muli
erum balnea acceſſuntˀ/veſtiti erant. Ego aũt ex deambulatorio oĩa cõſpiciebam:
mores/cõſuetudinẽ/ſuauitatem/victus viuendi libertatẽ/ac licentiam cõtempla
tus. Permirũ eſt videre qua ſimplicitate viuant: qua fide videbant viri uxores ſuas

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

as a ꝑegrinis tangi. Non cõmouebant: non animũ aduertebant: omĩa in meliorẽ
ꝑtem accipiunt. Nil eſt tam difficile quin eorũ moribus facile fiat. Plane in politiã
Platonis cõueniſſent: ut oĩa eſſent cõmunia: cum & iam abſq; eius doctrina: tam
prompti in ipſius ſectam reperiant. In nõnullis balneis maſculi reſidẽt promiſcui
cum fœminis: quibus ſunt ſanguine proximi / aut beniuolentia. Quotidie ter aut
quater balnea intrant: maiorẽ in his diei ꝑtem agentes / ꝑtim cantando / ꝑtim potã
do / ꝑtim choreas exercendo. Pſallunt & iam in aquis paululũ ſubſidendo. In quo
iocundiſſimũ eſt videre puellas iam maturas viro / iam plenis nubilas annis / facie
ſplendida ac liberali / in Dearũ habitum ac formã pſallẽtes, modicas veſtes retror-
ſum trahunt / deſuꝑ aquã fluitantes: ut alterã Venerẽ extimares. Mos eſt mulie-
ribus: ut cum viri eas deſuper proſpectẽt / iocandi gratia ſtipem petere. Itaq; pro-
ijciunt nũmuli / & quidem pulchrioribus: quos illę partim manibus excipiũt / par
tim lintheis extẽſis: altera alterã ꝓpellens. quo in ludo qñq; etiã occultiora detegũ-
tur. Proijciunt pręterea & ſerta varijs diſtincta floribus: qbus capita exornãt dum
abluunt. Ego hac ꝓfuſa videndi atq; iocandi feſtiuitate pellectus: cũ bis tñ in die
lauarer / reliquũ tp̃us conſumebã in alijs balneis viſitandis: nũmos pſępe iaciẽs / &
ſerta ad morem cæterorũ. Neq; eñ vel legendi / vel ſapiendi quicq; tp̃s erat / inter
ſymphonias / tubicinas / citharas & cantus undiq; circũſtrepentes: ubi velle ſolũ ſa
pere ſumma fuiſſet demẽtia: pſertim ei qui neq; eſt ut Menedemus heautontimo-
rumenos / hõ nihil humani a ſe alienũ putans. Ad ſummã voluptatẽ deerat cõmer
cium ſermonis: qd' rerum oĩm eſt primũ. Itaq; reſtabat nihil niſi oculos paſcere: ſe-
ctari: in ludum ducere & reducere. Ambiendi inſuꝑ locus erat: & ea tanta licentia
ut legem ambitus non ferat. Præter has multiplices iocũditates / eſt & alia non me **Recreatio**
diocris. Pratũ eſt ingens poſt villam ſecus flumen multis arboribus contectũ. Eo **& ludi**
poſt cœnam conueniũt undiq; oẽs. Tum varij ludi fiunt: qdam choreis gaudẽt:
cantant qdam: plurimi pila ludunt. Non eqdem more noſtro / ſed viri ac mulieres
pilam tintinabulis plenã / alter ad alterã dilectiorẽ proijciũt. Tum cõcurrit undiq;
ad illam excipiendã, qui eam capit potior habet. Itq; eam proijcit iterũ ad perſonã
ſibi acceptiorẽ: cum illam multi petant porrectis manibꝯ: atq; ipſe modo ad hunc /
modo ad illam ſimulat ſe iacturũ. Multi ꝑter hos ioci fiunt / quos longũ eſſet recẽ-
ſere. Hos aũt rettuli: ut cõprehẽdas quanta ſit hęc ſchola Epicureę factionis. Atq;
hunc illũ locũ eſſe credo: in quo primũ hoĩem creatum: quem Gamedon Hebręi
vocant. hoc eſt hortum voluptatis. Nam ſi voluptas vitam beatam efficere põt:
non video quid huic loco deſit ad perfectam & oĩmi parte cõſummatã voluptatẽ.
Q. ſi q̃ ſit virtus aquarũ quæras. Cum varia & multiplex ſit: tñ illa eſt admirabi
lis eorũ virtus & pene diuina. Nec ego eſſe ulla in orbe terrarũ balnea credam ad Balneorũ
fœcunditatẽ mulierũ magis accõmodata. Itaq; cum plures ſterilitatis cauſa illic ac virtus
ceſſerũt / miram illorũ virtutem experiunt. Seruant diligenter præcepta / quibꝯ ad-
hibent remedia ad eas quę cõcipere nequnt. Inter cætera vero illud eſt memoriæ
dignum. Innumerabilis multitudo nobiliũ & ignobiliũ / ducenta miliũ paſſuum
huc venientiũ: non tam valitudinis cauſa / q̃ voluptatis: oẽs amatores / oẽs pro-
ci / oẽs quibus in delitijs vita eſt poſita huc cõcurrunt / ut fruant rebus concupi-
tis. Multę corporum ſimulant ęgritudines / cum animo laborent. Ita videbis innu
meras forma præſtantes ſine viris / ſine cognatis duabus ancillis & ſeruo / aut aliq̃
affini anicula: quam leuius ſit fallere q̃ nutrire. Singulę autem quoad poſſunt ve
ſtibus / auro / argento / gemmiſq; veniunt ornatę: ut non ad balnea / ſed ad cele-
berrimas nuptias eas dixeris acceſſiſſe. Hic quoq; virgines veſtales. vel ut ve-
rius loquar florales. Hic abbates / monachi / fratres / & ſacerdotes maiori licen-
tia q̃ cæteri viuunt: & ſimul quandoq; cum mulieribus lauantes: ſericis quoq;
comas ornantes / omni religione abiecta. Omnibus etiam una mens eſt: tri-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſticiam fugere:q̃rere hilaritatẽ:nihil cogitare niſi quemadmodũ leti viuãt/gaudijs
fruant̃.Non de cõi diuidendo agitur/ſed de cõicando diuiſa. Mirabile dictu eſt in
tanta multitudĩe (eſt fere hoĩm mille) in tam varijs moribꝰ/turba tam ebria nul
lam diſcordiã oriri/nullam ſeditionẽ/nullũ diſſidiũ/nullum murmur/ nullũ male
dictum. Cernunt viri uxores tractari:cernũt cum alienioribꝰ : & q̃dem ſolũ cũ ſo
la:nihil his permouent̃:nihil admirant̃:oĩa bona & domeſtica mẽte fieri cogitãt.
Itaq; nomen çelotypi/qđ quaſi oĩes maritos opp̃ſſit/apđ iſtos locũ nõ habet.In
cognitũ eſt id v̾bum inauditũ.Neſciũt id generis morbi nomẽ:quõ hęc paſſio no
minet̃ non habent.Nec mirũ eius rei nomẽ apđ iſtos non eſſe/ cuius res non ſub
ſit ipa.Neq; eñ quiſq; adhuc inuẽtus eſt in iſtis qui çelotypus eſſet . O mores diſ
In Italorũ mores ſimiles noſtris:qui oĩa ſemp̃ accipimus in deteriores cogitatões:qui adeo calum
nijs delectamur & obtrectatiõibus:ut ſi q̄d p̃uula vidimus cõiectura / ſtatim pro
manifeſto crimine atteſtemur.Inuideo p̃ſępe iſtorũ quieti: & noſtras execror ani
mi p̃uerſitates/qui ſemp̃ q̃rimus/ſemp̃ appetimus:qui cœlũ & terras & mare per
uertimus ad pecuniã eruendã:nullo q̃ęſtu contenti:nullo lucro ſatiati:dum fu
ras expaueſcimus calamitates:cõtinuis calamitatibus / anxietatibuſq; iactamur.
& ne miſeri fiamus/nunq̃; miſeri eſſe deſiſtimus:ſemp̃ inhiantes opibus:nunq̃ re
q̃ aio neq; corpori indulgentes.At iſti in paruo cõtenti/in diem viuunt:quoſlibet
dies feſtos agunt:non appetentes diuitias minime p̃futuras/opibus gaudẽt ſuis:
nõ pauent futura:ſi q̄d aduerſi acciderit/bono animo ferũt.Ita hac ſola ditant̃ ſen
tentia. Vixit dum vixit bene. Sed hæc omittamus . Neq; eñ eſt p̃poſitũ meũ vel
hos collaudare:vel nos rep̃hendere. Volo ep̃ſam totam iocũditatis eſſe plenã:ut
eius voluptatis quã p̃ſens in balneis percepi/tu quoq; abſens ex l̃ris meis portiũ
culam aliquã conſeq̃ris. Vale mi Nycholae iocundiſſime.harum litterarũ Leon
ardum noſtrũ (cũ amicorũ inter ſe cõmunia ſint)participem facito. Verbis meis
Nycholaũ & item Leonardũ ſalutato:& Coſmam ſaluere dicito.

POGGII FLORENTINI DE HIERONY
mi heretici obitu & ſupplicio deſcriptio.
Poggius ſuo Leonardo Aretino. S.D.P.

Cum pluribus diebus ad balnea fuiſſem/ſcripſi Nycholao ex ip̃is balneis epi
ſtolam:quã exiſtimo te lecturũ.Deinde cum Conſtantiã reuertiſſem/ paucis poſt
diebus cępta eſt agi cauſa Hieronymi/quem hereticũ ferũt:& q̃dem publice.Hãc
vero tibi recenſere inſtitui/tum p̃pter rei grauitatẽ:tum maxime propt̃ eloquen
Eloq̃ntia hieronymi. tiam hoĩs & doctrinã.Fateor me neminem vidiſſe unq̃; qui in cauſa dicendi/præ
ſertim capitis/magis accederet ad facundiã priſcorũ/ quos tantope admiramur.
Mirũ eſt vidiſſe q̄bus verbis/q̃ facũdia/q̄bus argumẽtis/quo vultu/quo ore/qua fi
ducia reſponderit aduerſarijs:ac demũ cauſam perorarit.ut dolendũ ſit tam nobi
le ingeniũ/tam excellens/ad illa hereſis ſtudia diuertiſſe.Si tñ vera ſunt q̃ ſibi ob
ijciunt̃.Non eñ mea eſt tantã rem iudicare. Acquieſco eoꝝ ſententijs qui ſapien
tiores habent̃.Neq; tñ exiſtimato in morem oratoꝝ me ſingulatĩ hanc cãm refer
re:longũ id eſſet/& multoꝝ dierũ opus.Pertingã quoſdã locos illuſtriores:quibꝰ
viri doctrinã poſſis p̃ſpicere.Cũ multa in hunc Hieronymũ congeſta eſſent q̄bus
arguebat̃ hereſis:atq; ea re ſcʒ firmata/tandẽ placuit:ut publice ſingulis q̃ ſibi ob
ijciebant̃ reſpõderet.Ita in cõcionem deductus/cũ iuberet̃ ad illa reſpõdere/ diui
us recuſauit:aſſerẽs ſe debere prius cãm ſuam agere/q̃; r̄ndere maledictis aduer
ſariorũ:itaq; ſe prius pro ſe dicentẽ audiendũ eſſe aſſerebat/q̃; ad emuloꝝ ſuoꝝ p̃
bra in eũ cõgeſta veniendũ.Sed cũ hęc cõditio ſibi denegaret̃:tunc ſtans in medio
Verba Hieronymi mirę grauitatis. cõcionis.Quęnam eſt hęc iniq̃tas inq̃t:ut cũ trecentis q̃draginta diebus q̄bus in di
uerſiſſimis carceribꝰ fui in ſqualore/in ſtercore/in cõpedibus / in rerũ oĩm inopia:
aduerſarios atq; obtrectatores meos ſemp̃ audiretis: me unam horã nolitis audi